

خبر

«مسجد پیرزن» نقشینه ماندگار عدالت

چندی پیش در میانه صحن کبیر گوهرشاد، محوطه مربع مستطیلی بود از سنگ بانرده های سنگی که تیرک ها و ستون هایش از هم فاصله زیادی داشت. این قسمت میانی به «مسجد پیرزن» معروف بود.

مسجد پیرزن، افسانه جالبی دارد

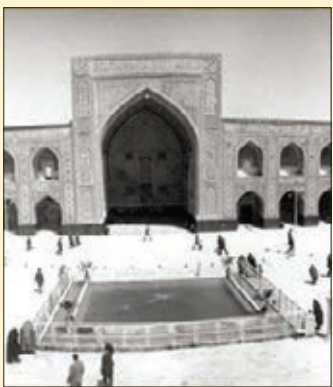
آورده اند گوهرشاد خاتون هنگامی که برای ساخت مسجد، زمین های اطراف «حرم» را می خرید، پیرزنی حاضر به فروش کلبه محقر خود نشد. آن طور که مهندسان سنجیده بودند، این کلبه، قناسی پنج ضلع در سمت در میانه مسجد می انداخت.

شهبانو گوهرشاد که زنی بسیار توانا اما دادگر بود، توانگری خود را به ستم نیالود و پیرزن را مجبور به فروش نکرد. وی زمین های دور تا دور خانه او را خرید و شروع به ساختن مسجد کرد. کار ساخت که تمام شد و مسجدی بدین فرو جلال وجود گرفت، همه ناظران و صاحب نظران تنها نقص آن را بودن آن کلبه محقر و ویران در میان مسجد می دیدند.

پیرزن پس از آنکه کار مسجد انجام گرفت، نزد گوهرشاد رفت و گفت: «اینک قناسی خانه ام را به تو می فروشم تا از بهای آن در میان مسجد بزرگ تو، من نیز مسجدی از خود و به نام خود یادگار بگذارم.» و چنان شد که او گفت. تا چندی پیش، هر که به صحن جامع گوهرشاد می رفت، در میان آن پهنه بسیار وسیع، چهار دیواری مستطیل شکل می دید که به آن محل، «مسجد پیرزن» می گفتند.

اما در سال های اخیر آن نرده ها را برداشته اند و مسجد پیرزن را به آبدان بزرگی تبدیل کرده اند تا زائران امام رضا (ع) در آنجا وضو بگیرند.

دیگر شیوه زنی آن زال و دادگری گوهرشاد، کم کم به فراموشی سپرده می شود، مگر نام آن آبدان را «حوض پیرزن» بگذارند یا راهنمایان و زیارت نامه خوانان، نسل به نسل برای زائران، این داستان را بازگویند یا قصه را بر لوح و لوایی بنگارند و کنار حوض بر فرازی مناسب و نزدیک نصب کنند، و گرنه حیف از این قصه یادآور قصه ای کهن تر که فراموش نشود، زیرا در جنب آن همه دیدنی های مسجد، یکی از شنیدنی ها، قصه درایت پیرزن و دادگری بر حق گوهرشاد خاتون است.

موجود در ضلع غربی بنا که در جلوی اتاق پنج دری طبقه دوم وجود دارد، باستون های بلند و آجرکاری آن، از خصوصیات این منزل مسکونی است.

مشخصات بنا

منزل مسکونی ناظران (در حال حاضر انصاری) در دو طبقه ساخته شده است. قسمت اعیان بنا در سه طرف حیاط قرار دارد. این بنا دارای سه در ورودی است که در اضلاع شرقی، شمالی بنا و غربی بنا واقع شده اند. در حال حاضر، ورود و خروج از دو ورودی صورت می گیرد و ورودی ضلع سوم کلا بسته شده است. در ضلع غربی حیاط و در طبقه دوم، ایوانی در جلوی اتاق پنج دری وجود دارد که دو ستون بلند و تزئین شده (آجری) در دو طبقه در جلوی ایوان قرار دارند. در سمت شمال حیاط، بیشترین تعداد اتاق در بالا و پایین وجود دارد و این ضلع ساختمان تنها ضلعی است که دارای دو امکان راه پله به طبقه دوم است. راه پله سمت چپ به پشت بام راه دارد. نمای شرقی حیاط دیوار، جداکننده از دیوار همسایه است که قبلاً هر دوی این منازل یکی بوده و بعدها این دیوار کشیده شده است. در همین قسمت، یک سکوبه ارتفاع ۵۰ سانتی متر قرار دارد که قبلاً به عنوان نشیمن بزرگ استفاده می شده است. در ضلع جنوبی حیاط که در یک طبقه شکل گرفته است، به جز یک اتاق بزرگ در سمت چپ، بقیه درها به انبارهایی کوچک باز می شده است که در حال حاضر به دلیل کاربری مسافر خانه، بعضی از این انباری ها به سرویس های بهداشتی تبدیل شده است. تزئینات این بنا، آجرکاری های زیبا در بالای پنجره ها و قسمت انتهایی نمای ساختمان و سرستون های باشد.

نوع بهره برداری

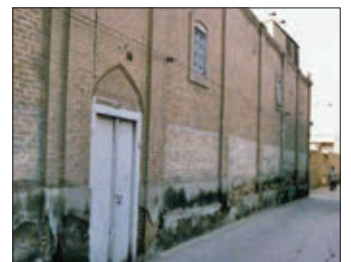
این بنا از زمان ساخت (حدود یک قرن پیش) تا قبل از اینکه آقای انصاری آن را بخرد، فقط کاربری مسکونی داشته است، اما از حدود ۳۰ سال پیش که وی این منزل را خریداری کرده است تاکنون، علاوه بر کاربری مسکونی به صورت مسافر خانه نیز استفاده می شود.

وضعیت فعلی

این بنا به دلیل مراقبت های مناسب صاحبان خانه و همچنین به دلیل رسیدگی بنا از زمانی که به عنوان مسافر خانه استفاده می شود، با هدف بهبود وضعیت آن برای زائران و جذب مسافر، در وضعیتی مطلوب قرار دارد.

بارزترین دخل و تصرف انجام شده در بنا، تغییر کاربری برخی قسمت های ساختمان نظیر تبدیل انباری ها به سرویس بهداشتی می باشد. تمام این دخل و تصرفات انجام شده از زمان خرید بنا را آقای انصاری در ۳۰ سال پیش تاکنون صورت داده است.

قرارگیری این بنای تاریخی در کوچه باغ حسن خان و هم جوار آن با بناهای دیگر در این محله قدیمی پایین خیابان و همچنین احیای این محله به عنوان یکی از محلات تاریخی مشهد در فهرست پروژه های ۲۰۱۷ شهر، می تواند به بهبود وضعیت بناهای تاریخی در این محله کمک کند ولی تاکنون، کاری در این زمینه صورت نگرفته است.

فراموش شده

خانه تاریخی ناظران

شعبان شریف - منزل مسکونی ناظران مربوط به اواخر دوره قاجار است و در مشهد، خیابان نواب صفوی، کوچه عسگریه، مقابل تکیه یزدی ها واقع شده است. این اثر در تاریخ ۱۱ مرداد ۱۳۸۴ با شماره ثبت ۱۲۳۸۹ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

موقعیت قرارگیری اثر در بافت تاریخی

منزل آقای ناظران در پایین خیابان (خیابان نواب صفوی) مقابل تکیه یزدی ها قرار دارد. تکیه یزدی ها در کوچه ای به نام کوچه «سرحوضو» واقع است که به آن عسگریه نیز گفته می شود. کوچه سرحوضو در شمال این منزل قرار دارد. (خانه جنوبی است). در حال حاضر ورود و خروج از غرب خانه صورت می گیرد. امتداد این کوچه از سمت شرقی به خیابان نواب ۱۱ و از سمت غربی به بازار عباسقلی خان می رسد.

تاریخچه و وجه تسمیه اثر

منزل مسکونی ناظران دارای قدمتی معادل ۹۰ سال است که تقریباً به اواخر دوره قاجار می رسد. این منزل از ابتدا در مالکیت ناظران نامی بوده. شغل ناظران، رزانی (برنج فروشی) بوده است. وضعیت مالی خوب این شخص، از مساحت زیاد ملک و قرارگیری آن در موقعیتی مناسب، معلوم است. همچنین منزل کوچکی در کنار این خانه قرار دارد که قبلاً در وی این منزل، یکی بوده است و حالا جدا شده و در مالکیت یکی از پسران ناظران قرار دارد. این منزل را حدود یک قرن قبل، استاد رضایی بنا برای ناظران ساخته است. حدود ۳۰ سال قبل نیز انصاری نامی اقدام به خرید این خانه می کند. به علت وجود امکانات مناسب در این منزل و وسعت زیاد آن، این بنا در برخی فصول سال به عنوان مسافر خانه در کنار کاربری مسکونی آن استفاده می شود، با این وجود این خانه هنوز در محله به نام خانه ناظران، معروف است.

مالکیت بنا

بنای یادشده در مالکیت آقای انصاری می باشد و صاحب اولیه این منزل، تا قبل از وی نیز ناظران بوده است. هم اکنون مالک فعلی، این منزل را تبدیل به مسافر خانه کرده است و قصد دارد از آن به عنوان نخستین هتل سنتی مشهد بهره برداری کند.

حريم اثر

با وجودی که این اثر تاریخی دارای حریم سازمان میراث فرهنگی می باشد، در حال حاضر یک آپارتمان پنج طبقه در کنار این بنا احداث شده که حریم بصری بنا را خدشه دار کرده است. باتوجه به قرارگیری این منزل در یک سایت بسیار بارز و همجوار آن با بناهای تاریخی دیگر همچون حسینیه رحیمیان، تکیه یزدی ها، تکیه قنادها، خانه کرمانی، خانه امیری، خانه بلخاست، کاروان سرای عزیزا... اف و چند بنای بارز و تاریخی دیگر که قرار بود معرف یک مسیر تاریخی باشند، متأسفانه تاکنون اقدامی در این زمینه انجام نشده است.

ویژگی های اثر

مهم ترین ویژگی بنا، وسعت بسیار و قدمت زیاد آن می باشد. سبک معماری این خانه و تزئینات ویژه اش، از دیگر ویژگی های این بنا به شمار می رود. از دیگر ویژگی های بارز این بنا موقعیت قرارگیری آن در سایتی بارز و راسته تاریخی بین عباسقلی خان تا خیابان نواب ۱۱ است. ایوان بزرگ